

KAPPETUNIE OF KAFFETUNIE

Ad Otten

Het gebeurde op de eerste dag van het nieuwe schooljaar op de Lagere School in Gemert. De meester, de juf en de zuster, deden het voor en iedereen deed het na. Alle lees-, reken- en taalboekjes kregen een nieuwe kappetunie. Er waren wel eens meesters of juffen die het hadden over een nieuwe kaft of over kaften, maar had je eenmaal 'ne mîster of 'n juf gehad die het had over het aanbrengen van een nieuwe kappetunie dan gaf je daaraan toch ver de voorkeur. Een boek werd immers veel mooier van een kappetunie dan van een kaft. Niet dan?? Bij mij was dat in ieder geval zo. En ook na de Lagere School bleef dat gevoel. En ik zal zeker niet de enige zijn geweest uit Gemert die dat prachtige woord 'kappetunie' liet vallen in het voortgezet onderwijs buiten de gemeentegrens. Met name leerlingen die ABN spraken haalden dan vaak niet-begrijpend de schouders op. Hardop heb ik me wel 'ns afgevraagd of de woordenschat van de gemiddelde ABN-sprekende Nederlander dan werkelijk zo beperkt was. Want wie wist er nou niet wat 'n kappetunie was? Dat wist bij ons toch iedereen. Dat hadden we immers op school geleerd. Van de mîster of de juf...

Kappetunie blijkt na enig onderzoek ook heus geen typisch Gîmmers verzinsel of een woordverbastering van iemand die zijn taal niet kent. Het tegendeel is waar. Een kappetunie heeft iets chiques. Het behoorde tot de woordenschat van personen als Joost van den Vondel en Jacob Cats en ook tot die van alle borgemeesters en gemeentesecretarissen van Gemert uit vroeger eeuwen. Zo noteerde de achttiende eeuwse gemeenteontvanger van Gemert elk jaar steevast als één der eerste uitgavenposten naast de kosten van "pampier en ink" en het inbinden van het "borgemeestersboek", ook de

kosten van, juist ja, de perkamenten kappetunie. Ook in andere plaatsen kende men dit woord. Ga maar eens neuzen in al die gemeentearchieven. Opvallend is wel dat het vrijwel nergens hetzelfde werd gespeld. Op de ene plaats heette het kapeturie, op een andere kappetune, ginds weer kopetuni, kofetunie, coffertori, of zelfs kaffetorie. Die inconsequente spelling tref je trouwens ook in de Gemertse archivalia aan. En ook in de stadse borgemeestersrekeningen van Eindhoven, zo verzekerde mij Jan Hagen van het Streekarchief aldaar. De verklaring daarvoor moet gezocht worden in het feit dat in de achttiende eeuw de spelling nog niet vast lag. De enorme verscheidenheid aan 'vormen' voor het woord kappetunie is echter wel opmerkelijk. Van het Gemert uit mijn jongensjaren ken ik slechts: "kappetunie". Bij tientallen Gemertenaren heb ik het gechequed en ook zij herinneren zich slechts die ene vorm: "kappetunie", die bijgevolg dus beschouwd kan worden als echt Gîmmers.

In het Woordenboek der Nederlandse Taal is dit 'Gîmmerse woord', zij het na nogal wat zoekwerk, terug te vinden onder "kapitorie". Volgens de daarbij gegeven etymologie moet kapitorie (en ook "kapitunne") via het Frans ontleend zijn aan het latijnse "coopertorium" = omhulsel. Het dunkt me dat de etymologie hier nog aangevuld kan worden met de in Gemert in de borgemeestersrekeningen ook wel gebezigde vorm van "kaffetunie", waaruit het ietwat armoedige maar thans in het ABN gebruikelijke, "kaft" lijkt te zijn ontstaan. Laten we het in Gemert, om ook hier het afglijden naar "kaft" tegen te gaan, maar gewoon blijven houden op "kappetunie".

Noten:

- Woordenboek der Nederlandsche Taal, Zevende deel 1e stuk, 1926, p.1492 "kapitorie".
- Gemeentearchief Gemert 1407-1794, Invnrs. 535-560 (Borgemeestersrekeningen).